

Låt Linux rädda din gamla dator – helt gratis

PLUS Din gamla dator behöver inte hamna på tippen. Om du utrustar den med Linux kan den få nytt liv. Det bästa av allt är att det inte kostar dig ett öre.

Alla har vi väl en eller flera gamla datorer som står undanstopgade någonstans och inte längre används eftersom de känns för gamla och trötta. Förmodligen har de urgamla operativsystem som inte längre stöds, exempelvis Windows XP eller Windows Vista. Säkerheten är usel och de går inte att uppgradera.

Andra har en hyfsat ny dator som fortfarande tuffar på bra, men som ändå inte når upp till Microsofts högt ställda krav för Windows 11 som släpps i höst. Windows 10 stöds visserligen till 2025 men den som inte har lust att skaffa ny dator bara för att kunna köra senaste Windows kan kika på ett annat alternativ.

I båda fallen kan svaret vara Linux, ett operativsystem som fungerar på allt från uråldriga och långsamma hemdatorer till superdatorer. Det är också en bra lösning om du har dåligt med pengar och helt enkelt inte har råd med en uppgradering.

Inte längre krångligt

Många är rädda för Linux, eftersom de har hört att det är så invecklat och krångligt att använda. Men så är det inte alls, inte numera. Det enda lilla motstånd som finns är att det är annorlunda – du måste lära om lite av det du vant dig vid med Windows och Windowsprogram.

Linux är ett gratis operativsystem som har funnits sedan början av 90-talet, och har sedan nått en användarbas som spänner över industrier och kontinenter. Linux finns överallt, till exempel i

telefoner, bilar och kylskåp. Det driver det mesta av internet, vetenskapliga superdatorer och världens börser. Linux är ett av de mest pålitliga och säkra operativsystem som finns.

Det finns en mängd olika varianter av Linux, utvecklade med olika ändamål i syfte. En del av dessa så kallade distributioner är gjorda för att driva servrar så stabilt och säkert som möjligt, andra för att kunna användas på riktigt gammal hårdvara utan att vara för långsamt. För den som funderar på att byta från Windows är det förmodligen ett modernt gränssnitt, enkelhet, lättåtkomliga program och brett mjukvarustöd som är viktigast, vilket du finner i olika ”Desktop”-varianter.

Vad är Linux?

Linux består av ett antal delar:

- **Bootloadern.** Mjukvaran som hanterar datorns startprocess. För de flesta användare kommer detta helt enkelt att vara en skärm som dyker upp som så småningom försvinner när själva operativsystemet startas.
- **Kärnan.** Det här är den enda delen av det hela som faktiskt heter Linux. Kärnan är operativsystemets lägsta nivå och hanterar processor, minne och kringutrustning. Linux är en så kallad monolitisk kärna och är en stor och komplex skapelse.
- **Daemoner.** Det här är bakgrundstjänster (utskrift, ljud, schemaläggning och liknande) som antingen startar från början eller efter att du loggat in på skrivbordet. Motsvarar Windows tjänsteprocesser som du kan se i aktivitetshanteraren.
- **Terminalen.** Terminalen, eller skalet (shell) är en kommandoradstolk, ungefär som Kommandotolken i Windows. Den låter dig styra datorn via kommandon som skrivs in i ett textgränssnitt. Olika distributioner kan ha olika namn på själva programmet, eller terminalemulatorn som det också kallas.
- **Grafisk server.** Det här är delsystemet som visar grafiken på din bildskärm. Det finns i princip två: Gamla X Window Server (X11 eller bara X) och moderna Wayland. Wayland har varit på gång många år och är både säkrare och effektivare, men är fortfarande inte helt i paritet med X funktionsmässigt och har inte blivit standard än.
- **Skrivbordsmiljö.** Detta är den del av Linux som vanliga användare faktiskt interagerar med, precis som i Windows. Det finns många skrivbordsmiljöer att välja mellan (Unity, Gnome, Cinnamon, Enlightenment, KDE, XFCE, med flera). Varje skrivbordsmiljö innehåller inbyggda program (till exempel filhanterare, konfigurationsverktyg, webbläsare, spel och annat). Gnome och KDE är de största, följt av XFCE. Många stora Linux-distributioner finns i olika ”smaker” med olika skrivbordsmiljö.
- **Applikationer.** Skrivbordsmiljöer erbjuder inte ett fullt programutbud. Precis som till Windows finns det till Linux tusentals högkvalitativa mjukvarutitlar som enkelt kan hittas och installeras. De flesta moderna Linux-distributioner inkluderar App Store-liknande verktyg som centraliserar och förenklar installationen, men du kan även lära dig att hitta, installera och avinstallera program via terminalen.

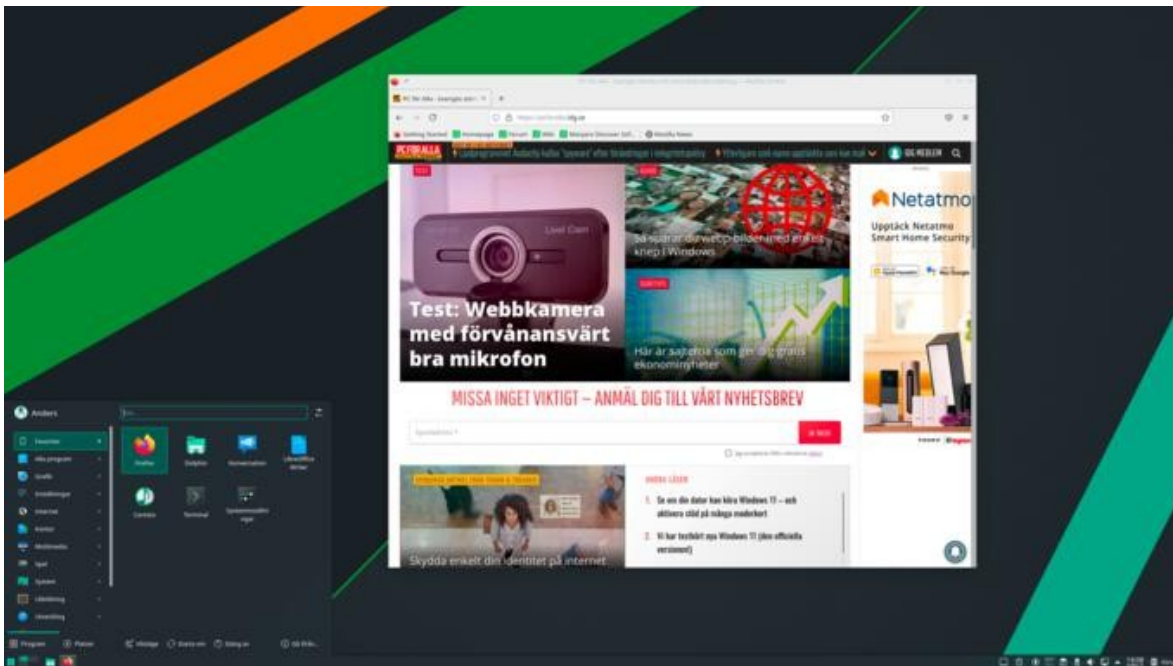
Alla dessa delar finns där, precis som motsvarande i Windows, men du märker inte så mycket av dem i ett modernt Linux. Det är bara att tuta och köra.

Många varianter

Till skillnad från Windows 10 finns det inte en enda version av Linux, utan en stor mängd olika så kallade **distributioner**. Linux-distributioner tar Linux-kärnan och kombinerar den med annan mjukvara som GNU-kärnverktyg, grafisk server, en skrivbordsmiljö, webbläsare och andra program, teman för systemets utseende och diverse annat.

Varje distribution förenar en kombination av dessa element till ett komplett operativsystem som du kan installera. De har alla olika utseende och hanteras inte heller exakt likadant. De är också olika svåra att vänja sig vid.

Det finns en handfull stora distributioner och många mindre som utgår från någon av de större och bygger vidare. Debian är en av de ursprungliga och största distributionerna, men Ubuntu, som bygger på Debian, har gått om och har idag fler användare. Linux Mint är en nybörjarvänlig variant av Ubuntu (och därmed ”barnbarn” till Debian).

För den här artikeln har vi valt Manjaro, som bygger på Arch Linux och är känt för att fungera bra på många olika datorer, inte minst laptops. Den finns med olika skrivbordsmiljöer och vi har valt KDE eftersom det liknar Windows mest.

När du har din Linuxinstallation igång kan du göra nästan exakt samma saker som du tidigare använde Windowsdatorn till. Programutbudet är enormt och det mesta är gratis. Behöver du något Windowsprogram går det ofta att ordna, antingen via emulatorn Wine eller i en virtuell maskin.